

International Conference in Open and Distance Learning

Vol 10, No 1B (2019)

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
10^ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΟΙΚΤΗ
& ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΑΘΗΝΑ, 22 – 24 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2019

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ISBN 978-618-5335-06-9

Διαμορφώνοντας από Κοινού
το Μέλλον της Εκπαίδευσης

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΑΝΟΙΚΤΗΣ & ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΟΜΟΣ 1, ΜΕΡΟΣ Β

AN

ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΑ ΗΛΙΑΣ ΒΑΜΒΑΚΑ

doi: [10.12681/icodl.2301](https://doi.org/10.12681/icodl.2301)

Av

If

Χαραλαμπία Βαμβακά
Εκπαιδεύτρια Ενηλίκων
ΣΔΕ Ορχομενού
haroulavamva@hotmail.com

Abstract

This project is a work of the group "Wonderful People", titled "If", which was conducted at the Second Chance School of Orchomenos by the adult learners studying in it. Joseph Rudyard Kipling's poem «If» triggered the present project. The orientation of this project, which differentiates it from the projects that are usually implemented, focuses not on cognitive goals and objectives (visible learning) but on social and emotional (non-visible learning). Also, a different goal of this project is for the learners to build separate and beautiful memories from school, as in most cases the memories they had from their childhood had a negative sign. This goal was achieved by integrating a range of experiential activities such as pottery, archery and horse riding. Questions like "If the Second Chance School was a letter of the Greek alphabet, what would it be and why" (Greek Literacy), "If the Second Chance School was a computer key, what would it be and why?" (Information Literacy), "If the Second Chance School was a person from a friendly or family environment, what would it be and why?" (Social Literacy), "If the Second Chance School was a law of physics, who would it be and why?" (Scientific Literacy), have been the core of the project.

Key words: *Project, Adult Education, Second Chance Schools, invisible learning*

Περίληψη

Η παρούσα εργασία πρόκειται για μια δουλειά της ομάδας «Υπέροχοι Άν-θρωποι», με τίτλο «Αν», η οποία πραγματοποιήθηκε στο Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας Ορχομενού από εκπαιδευόμενους που φοιτούν σ' αυτό. Αφορμή για το συγκεκριμένο σχέδιο δράσης αποτέλεσε το ομώνυμο ποίημα του Joseph Rudyard Kipling το οποίο οι εκπαιδευόμενοι γνώρισαν στα πλαίσια του αγγλικού γραμματισμού. Ο προσανατολισμός του συγκεκριμένου σχεδίου δράσης, που το διαφοροποιεί από τα σχέδια δράσης που συνήθως υλοποιούνται, επικεντρώνεται σε όχι γνωστικούς σκοπούς και στόχους (ορατή μάθηση), αλλά σε κοινωνικούς και συναισθηματικούς (μη ορατή μάθηση). Επίσης, ένας διαφορετικός στόχος του συγκεκριμένου σχεδίου δράσης είναι οι εκπαιδευόμενοι να κτίσουν ξεχωριστές και όμορφες αναμνήσεις από το σχολείο, μιας και στις περισσότερες περιπτώσεις οι αναμνήσεις που έχουν από τα παιδικά τους χρόνια είχαν πρόσημο αρνητικό. Ο στόχος αυτός επιτεύχθηκε εντάσσοντας μια σειρά βιωματικών δράσεων, όπως κεραμική, τοξοβολία και ιππασία. Ερωτήσεις όπως «Αν το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήταν γράμμα της ελληνικής αλφάβητου, ποιο θα ήταν και γιατί» (Ελληνικός Γραμματισμός), «Αν το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήταν πλήκτρο του Η/Υ, ποιο θα ήταν και γιατί;» (Πληροφορικός

Γραμματισμός), «Αν το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήταν πρόσωπο από το φιλικό ή συγγενικό περιβάλλον, ποιο θα ήταν και γιατί;» (Κοινωνικός Γραμματισμός), «Αν το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήταν νόμος της φυσικής, ποιος θα ήταν και γιατί;» (Επιστημονικός Γραμματισμός), αποτέλεσαν το βασικό κορμό του σχεδίου δράσης.

Λέξεις-κλειδιά: Σχέδιο Δράσης, Εκπαίδευση Ενηλίκων, Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, μη ορατή μάθηση

«Αν» του Joseph Rudyard Kipling

Αν μπορείς να κρατάς το κεφάλι ψηλά
όταν γύρω σου όλοι τον εαυτό τους εχάσαν δειλά,
και για τούτο μαζί σου τα βάζουν,
στον εαυτό σου αν μπορείς να 'χεις πίστη
όταν όλοι για σένα αμφιβάλλουν
μα κι αδιάφορος να 'σαι κι ορθός στις δικές τους μπροστά αμφιβολίες,
αν μπορείς να υπομένεις χωρίς ν' αποστάσεις ποτέ καρτερώντας,
ή μπλεγμένος με ψεύτες, μακριά να σταθείς,
αν μπορείς απ' το ψέμα κι αν γενείς μισητός,
να μη δείξεις στρατί στο δικό σου το μίσος,
κι ούτε τόσο καλός να φανείς κι ούτε τόσο σοφά να μιλήσεις,
αν μπορείς να ονειρεύεσαι δίχως να γίνεις του ονείρου σου σκλάβος,
αν μπορείς να στοχάζεσαι δίχως τη σκέψη να κάνεις σκοπό σου,
αν μπορείς την λαμπρήν ανταμώνοντας Νίκη ή τη μαύρη φουρτούνα,
να φερθείς με τον ίδιο τον τρόπο στους δυο κατεργάρηδες τούτους,
αν μπορείς να υποφέρεις ν' ακούς την αλήθεια που ο ίδιος σου είπες,
στρεβλωμένη από αχρείους, να γενεί μια παγίδα για ηλίθιους ανθρώπους,
ή αν τα όσα η ζωή σου έχει δώσει αντικρίσεις συντρίμια μπροστά σου,
κι αφού σκύψεις, ν' αρχίσεις ξανά να τα χτίζεις με σκάρτα εργαλεία,
αν μπορείς να σωριάσεις μαζί τ' αγαθά και τα κέρδη σου όλα,
κι αν τολμήσεις με μια σου ζαριά όλα για όλα να παίξεις
και να χάσεις τα πάντα και πάλι απ' την πρώτη σου αρχή να κινήσεις,
και να μην ψιθυρίσεις ποτέ ούτε λέξη για τα όσα έχεις χάσει,
κι αν μπορείς ν' αναγκάσεις με βία, την καρδιά σου,
τα νεύρα, το νου σου, να δουλέψουν για σέναν
ακόμα κι αφού τσακιστούνε στο μόχθο,
και ν' αντέξεις σ' αυτό σταθερά όταν τίποτε εντός σου
δεν θα 'χεις άλλο εξόν απ' τη θέληση που όρθια θα κράζει σε τούτα «Κρατάτε»,
αν μπορείς να μιλάς με τα πλήθη κι ακέριος στο ήθος να μένεις,
ή αν βρεθείς με ρηγάδες χωρίς τα μυαλά σου να πάρουν αέρα,
κι αν ποτέ, ούτε οι φίλοι ούτε οι εχθροί να σε κάνουν μπορούν να πονέσεις, τον
καθένα αν ζυγιάζεις σωστά και κανέναν πιο πρόσβαρα απ' άλλον,
αν μπορείς να γεμίζεις το αμείλιχτο ένα λεφτό της κάθε ώρας
στην αξία των εξήντα μοιραίων δευτερόλεπτων της διαδρομής του,
τότε θα 'ναι όλη η Γη σα δικιά σου, ως και κάθε που υπάρχει σε τούτη, και —
περισσότερο ακόμα— θε να 'σαι ένας άνθρωπος πλείριος, παιδί μου....

Το συγκεκριμένο ποίημα παρουσιάστηκε στους εκπαιδευόμενους του Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας Ορχομενού στα πλαίσια του αγγλικού γραμματισμού, και εκείνο

που τους άγγιξε ήταν η ιστορία του ποιήματος. Ο Joseph Rudyard Kipling, ο συγγραφέας του διάσημου ποιήματος «Αν», αγάπησε τα παιδιά, αλλά «μισήθηκε» από τους μαθητές γιατί αναγκάζονταν να αντιγράψουν το ποίημα του, ως τιμωρία.

Η λέξη «Αν» επίσης είναι η λέξη αυτή που στριφογυρίζει συνεχώς στο νου όλων των εκπαιδευόμενων των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας που παίρνουν την απόφαση να επιστρέψουν στα θρανία μετά από χρόνια.

Αν θα τα καταφέρουν, αν θα μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες της σχολικής καθημερινότητας, αν θα μπορέσουν να ξεπεράσουν τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που έχουν κτίσει γύρω τους, αν θα μπορέσουν να ξεπεράσουν τους φόβους τους.

Κάπως έτσι γεννήθηκε η ιδέα για το σχέδιο δράσης με τίτλο «Αν», που υλοποιήθηκε από την ομάδα «Υπέροχοι Αν-θρωποι».

Οι στόχοι του σχεδίου δράσης με τίτλο «Αν» συνοψίζονται στους εξής:

- Οι εκπαιδευόμενοι να εκφράζουν και να μοιράζονται προσωπικά βιώματα και σκέψεις
- Οι εκπαιδευόμενοι να ακούν τα προσωπικά βιώματα και τις σκέψεις άλλων
- Οι εκπαιδευόμενοι να συζητούν, να παίρνουν αποφάσεις και να εργάζονται ομαδικά
- Οι εκπαιδευόμενοι να απαντούν σε κλειστού τύπου ερωτήσεις με τρόπο στοχευμένο
- Οι εκπαιδευόμενοι να απαντούν σε ανοιχτές ερωτήσεις με τρόπο μεστό
- Οι εκπαιδευόμενοι να αιτιολογούν και να επεξηγούν τις απαντήσεις που δίνουν

Τέλος, ένας από τους στόχους του συγκεκριμένου σχεδίου δράσης είναι οι εκπαιδευόμενοι να κτίσουν ξεχωριστές και όμορφες αναμνήσεις από το σχολείο, μιας και στις περισσότερες περιπτώσεις οι αναμνήσεις που έχουν από τα παιδικά τους χρόνια είχαν πρόσημο αρνητικό. Ο στόχος αυτός επιτεύχθηκε εντάσσοντας μια σειρά δραστηριοτήτων.

Έτσι, για παράδειγμα, με αφορμή τις απαντήσεις που δόθηκαν στην ερώτηση, «Αν το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήταν γράμμα της ελληνικής αλφάβητου, ποιο θα ήταν και γιατί» (Ελληνικός Γραμματισμός)

οι εκπαιδευόμενοι συμμετείχαν σε μια σειρά βιοματικών δράσεων.

Με αφορμή λοιπόν την απάντηση,

Αν το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήταν γράμμα της ελληνικής αλφάβητου, θα ήταν το Δ όπως Δημιουργώ και το Κ όπως Κάνω. Μιας και κάτι που επιβεβαιώσαμε 2 χρόνια στο ΣΔΕ είναι... Ακούω και ξεχνώ. Βλέπω και θυμάμαι. Κάνω και κατανοώ. Οι εκπαιδευόμενοι επισκεφτήκαν ένα Εργαστήρι Κεραμικής και είχαν την ευκαιρία να δημιουργήσουν με πηλό, να χρησιμοποιήσουν τον τροχό κεραμικής και να κάνουν πράγματα που δεν είχαν ξανακάνει.

Επίσης, με αφορμή την απάντηση,

Αν το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήταν γράμμα της ελληνικής αλφάβητου θα ήταν το Σ όπως Στόχος, οι εκπαιδευόμενοι επισκέφτηκαν ένα κέντρο τοξοβολίας και

ασκηθήκαν σε αυτήν, εμπειρία μοναδική, όπως οι εκπαιδευόμενοι χαρακτηριστικά είπαν.

Τέλος, με αφορμή την απάντηση,

Αν το ΣΔΕ ήταν γράμμα θα ήταν το Ω όπως Ωθηση, οι εκπαιδευόμενοι έκαναν μαθήματα ιπασίας, εμπειρία ξεχωριστή.

Σε αντίθεση με τα περισσότερα σχέδια δράσης, ο προσανατολισμός του συγκεκριμένου Ιεπικεντρώνεται σε όχι γνωστικούς σκοπούς και στόχους (ορατή μάθηση), αλλά σε κοινωνικούς και συναισθηματικούς (μη ορατή μάθηση).

Η δομή του σχεδίου δράσης με τίτλο «Αν» συνοψίζεται ως εξής:

- Μέρος Α

«Αν το σχολείο των παιδικών μας χρόνων ήταν γράμμα της ελληνικής αλφάβητου, ποιο θα ήταν και γιατί;»

- Μέρος Β

«Αν το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήταν γράμμα της ελληνικής αλφάβητου, ποιο θα ήταν και γιατί» (Ελληνικός Γραμματισμός)

«Αν το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήταν πλήκτρο του Η/Υ, ποιο θα ήταν και γιατί;» (Πληροφορικός Γραμματισμός)

«Αν το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήταν αριθμός, ποιος θα ήταν και γιατί;» (Αριθμητικός Γραμματισμός)

«Αν το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήταν αριθμητικό σύμβολο, ποιο θα ήταν και γιατί;» (Αριθμητικός Γραμματισμός)

«Αν το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήταν έργο του William Shakespeare, ποιο θα ήταν και γιατί;» (Αγγλικός Γραμματισμός)

«Αν το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήταν τραγούδι, ποιο θα ήταν και γιατί;» (Αισθητικός/ Μουσικός Γραμματισμός)

«Αν το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήταν πρόσωπο από το φιλικό ή συγγενικό περιβάλλον, ποιο θα ήταν και γιατί;» (Κοινωνικός Γραμματισμός)

«Αν το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήταν νόμος της φυσικής, ποιος θα ήταν και γιατί;» (Επιστημονικός Γραμματισμός)

«Αν το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήταν χώρα του εξωτερικού, ποια θα ήταν και γιατί;» (Περιβαλλοντικός Γραμματισμός)

Οι εκπαιδευόμενοι χωρίζονται σε ομάδες ανάλογα με τον αγαπημένο τους γραμματισμό.

Η κάθε ομάδα επεξεργάζεται την ερώτηση που αντιστοιχεί στον αγαπημένο της γραμματισμό. Το κάθε μέλος της ομάδας απαντάει στην ερώτηση της ομάδας του, αιτιολογώντας την απάντηση όμως που δίνει.

Για παράδειγμα στην ερώτηση, «Αν το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήταν πλήκτρο του Η/Υ, ποιο θα ήταν και γιατί;»,

οι εκπαιδευόμενοι αρχικά απαντούν στην κλειστού τύπου ερώτηση («Αν το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήταν πλήκτρο του Η/Υ, ποιο θα ήταν») με καταγιισμό ιδεών.

Εδεικτικά, κάποιες από τις απαντήσεις που είχαν δώσει οι εκπαιδευόμενοι στην ερώτηση αυτή ήταν, Page up, Page down, Escape, Delete, Control, Home. Έπειτα, οι εκπαιδευόμενοι πρέπει να αιτιολογήσουν την απάντηση τους. Θα ήταν το πλήκτρο

«Home» για παράδειγμα επειδή το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας είναι το δεύτερο σπίτι για μένα.

Στην κάθε ομάδα ορίζεται ένας/μία γραμματέας που καταγράφει όλες τις απαντήσεις και ένας/μία συντονιστής/τρια που αναλαμβάνει να συντονίζει τη συζήτηση αλλά και να παρουσιάσει στην ολομέλεια τα όσα καταγράφηκαν σαν απαντήσεις από όλα τα μέλη της ομάδας. Τέλος, τα μέλη της ομάδας αποφασίζουν ποιες απαντήσεις θα ενσωματωθούν στην τελική παρουσίαση-βιντεοσκόπηση καθώς και ποιος/οι θα τις παρουσιάσουν.

Ο ρόλος του εκπαιδευτή ενώ στην αρχή είναι πιο επιτελικός καθώς είναι αυτός που διατυπώνει τις ερωτήσεις, στην συνέχεια γίνεται μονάχα υποστηρικτικός. Βέβαια, ακόμα και στο στάδιο της διαμόρφωσης των ερωτήσεων, οι εκπαιδευόμενοι συμμετέχουν ενεργά διαμορφώνοντας στην ουσία το περιεχόμενο των ερωτήσεων, απαντώντας στην ερώτηση, «Ποια ενότητα από τον.....γραμματισμό σου άρεσε περισσότερο;».

Καθώς οι ομάδες δουλεύουν, ο συντονιστής εκπαιδευτής κινείται στο χώρο και όποια ομάδα επιθυμεί βοήθεια, βοηθά.

Αν και ο συντονιστής εκπαιδευτής είναι μόνο ένας, εμπλέκονται οι εκπαιδευτές όλων των γραμματισμών. Αφού δίνονται οι ερωτήσεις στις ομάδες, ο κάθε εκπαιδευτής ανάλογα με τον γραμματισμό του, διασφαλίζει ότι η κάθε ομάδα κατανοεί πλήρως την ερώτηση, δίνοντας επεξηγήσεις και παραδείγματα.

Έτσι, για παράδειγμα, στην ερώτηση,

«Αν το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας ήταν έργο του William Shakespeare, ποιο θα ήταν και γιατί;»

ο εκπαιδευτής του αγγλικού γραμματισμού θα πρέπει να διασφαλίσει ότι θυμούνται και όχι «γνωρίζουν», διότι αυτό έχει διασφαλιστεί κατά την διαμόρφωση των ερωτήσεων- ποιος είναι ο William Shakespeare. Ακολούθως, πρέπει να διασφαλίσει ότι θυμούνται κάποιους από τους τίτλους των έργων του William Shakespeare.

Στο τέλος, γίνεται η βιντεοσκόπηση με τις απαντήσεις που επέλεξε η κάθε ομάδα.

Μετά την «πρεμιέρα» της παρουσίασης, η ομάδα συναντιέται και κάνει απολογισμό απαντώντας σε μια σειρά ερωτήσεων:

- Τι ήταν αυτό που σας άρεσε περισσότερο;
- Πήγε κάτι στραβά; Τι ήταν αυτό;
- Θα αλλάζατε κάτι; Τι θα αλλάζατε;

Ανατροφοδότηση και αναστοχασμός λαμβάνει χώρα βέβαια σε όλες τις φάσεις του σχεδίου δράσης.